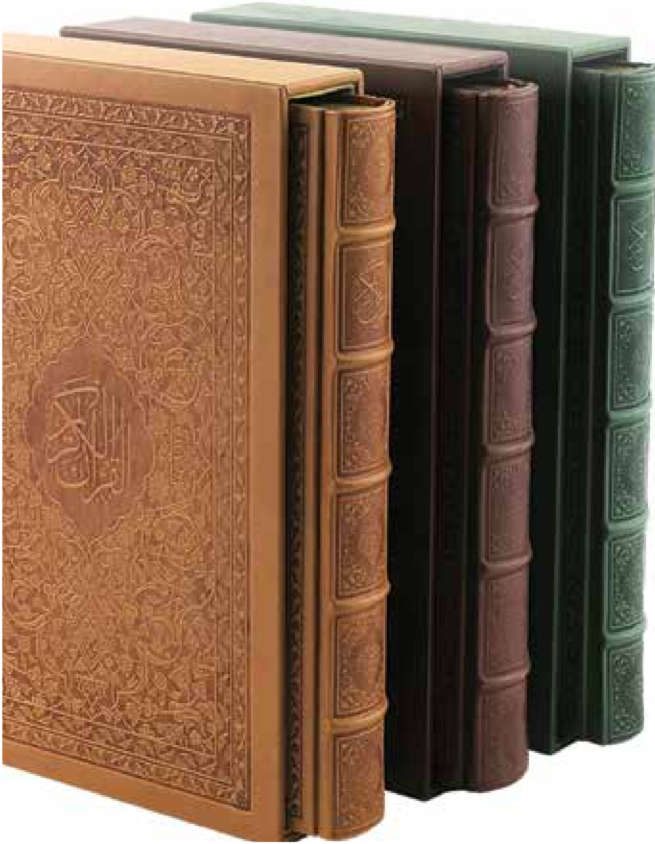
4. ÜNİTE

AHLAKİ DAVRANIŞLAR

TEMEL KAVRAMLAR

Adalet
Ahit
Vefa
İtidal
Şecaat
Hilm
Îsâr
İffet
Hayâ
Hüsnüzan
Suizan
Riya
Haset

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. "Ahlak-ı hamide" ne demektir? Hangi tutum ve davranışlara ahlak-ı hamide diyebiliriz? Araştırınız.
2. Güzel ahlaklı olmanın önemi ile ilgili atasözü, deyim ve güzel sözler bulunuz.
3. "İlk peygamberlerden itibaren halkın hatırında kalan bir söz vardır; Hayâ etmedikten sonra istediğini yap!" (Buhârî, Edeb, 78.) hadis-i şerifinin ne manaya geldiğini araştırınız.
4. "Hilfü'l-Fudûl" nedir, hangi amaçla, kimler tarafından kurulmuştur? Araştırınız.
5. Osmanlı'da, güzel bir âdet olarak uygulanan "zimem defterleri"ni araştırınız.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"... Güçsüzlerin hakkının güçlülerden alınmadığı bir toplumu Allah (c.c.) nasıl temize çıkarır!"

İbn Mâce, Fiten, 20.

DEĞERLENDİRELİM

Numan bin Beşir (r.a.) şöyle anlatır: Babam beni Resulullah'a (s.a.v.) götürdü ve: "Ben, sâhip olduğum bir köleyi bu oğluma verdim." dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.):

'Buna verdiğini diğer çocuklarına da verdin mi?' diye sordu. Babam:

'Hayır, vermedim.' dedi. Resulullah (s.a.v.):

'O halde yaptığın hibeden (bağıştan) dön!' buyurdu.

Buhârî, Hibe 12, Şehâdât 9; Müslim, Hibât 9-18.

Hadiste verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

1. OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

1.1. Adalet

Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Haksızlıklardan uzak durmak, orta yolu tutmak, tutum ve davranışlarda dengeli ve ilkeli olmaktır. Bir diğer anlamı ise davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermektir. Adalet aynı zamanda bireysel ve toplumsal hayatta birlik ve beraberliği, eşitlik ve doğruluk ilkelerine uygun bir şekilde davranmayı sağlayan ahlaki bir erdemdir.[1]

Adalet, karşılıklı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak dağıtımı ve paylaşımında ölçülü olmak demektir. Bununla birlikte devletin vatandaşa, anne babanın çocuğuna, öğretmenin öğrencisine, eşlerin birbirlerine, bir kimsenin arkadaş, dost ve akrabasına gereken ilgiyi, sevgiyi, saygıyı göstermesi; patronun işçisine hak ettiği ücreti vermesi âdil olmanın gereğidir. Toplumda adalet olmadan düzen sağlanamaz. Eğer adalet yoksa sevgi, saygı gibi ahlaki değerler de bir anlam ifade etmezler. Âdil olmayan insan, eksik ve noksan sayılır. Böyle insanda bencillik ve kibir gibi kötü huylar kendini gösterir.

Allah Teâlâ'nın isimlerinden biri de "çok âdil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan." anlamına gelen "el-Adl"dir[2]. Allah Teâlâ, adaleti ve iyiliği emreder ve **"... Daima âdil davranın. Muhakkak ki Allah, âdil davrananları sever."**[3] buyurur. Allah (c.c.),

1. *Mustafa Çağrıcı, "Adalet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 341.*
2. *bk. Tirmizî, Deavât, 83.*
3. *Hucurât suresi, 9. ayet.*

adaleti gerçekleştirme sorumluluğunu da Müslümanlara yüklemiştir. Bu durum ayette **"Allah insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman, adaletle hükmetmenizi emreder..."**[4] şeklinde ifade edilmiştir.

Peygamber Efendimiz, her konuda olduğu gibi hak ve adalet konusunda da bizim için örnektir. O, peygamber olmadan önce de haksızlıklara karşı çıkmıştır. Bu nedenle amacı ticarî ve sosyal hayatta adâleti hâkim kılma gayesine hizmet etmek olan "Hilfü'l-Fudûl" adlı bir topluluğa üye olmuştur. Sevgili Peygamberimiz toplumda adaleti sağlamanın önemi hakkında *"... İçindeki zayıfların, incitilmeden haklarını alamadıkları bir cemiyet iflâh olmaz..."*[5] buyurmuştur.

Müslüman hayatın her anında ve alanında âdil olmalıdır. Her şeyden önce aile fertlerine karşı hakkaniyetli davranmalı, adaletten ayrılmamalıdır. Çocukların, Cenâb-ı Allah'ın birer emaneti olduğunu unutmamalı ve cinsiyetleri sebebiyle çocuklar arasında ayırım yapmamalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz, çocuklara âdil davranmak hususunda ümmetini uyarmıştır. Kız ile erkek çocuğa -sırf cinsiyeti sebebiyle- farklı davranmamak ve birini diğerine tercih etmemek gerektiğini ifade buyurmuştur.[6]

Adaletin zıddı ise zulümdür. Adaletin olmadığı yerde haksızlık, zulüm, kargaşa ve çıkar çatışması vardır. Bunlar da toplumdaki huzur ve barışı tehdit eden durumlardır. Zalimin en büyük zararı yine kendisinedir. Bunun içindir ki Kur'an-ı Kerim'de sık sık; **"nefislerine (kendilerine) zulmedenler."** ifadesi zikredilir. Şahsi menfaatleri için hakkı ihlâl edenler, ancak kendi kuyularını kazmış olurlar. Sonunda o girdapta boğulup giderler.

OKUMA PARÇASI

Asr-ı saâdette, Benî Mahzûm Kabilesi'nden hatırı sayılır bir aileye mensup bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kadının yakınları, kimi aracı gönderelim ki Resulullah (s.a.v.) onu affetsin, diye düşünmeye başladılar. Sonunda Peygamber Efendimiz'in çok sevdiği sahâbîlerden biri olan Üsâme bin Zeyd'i (r.a.) göndermeye karar verdiler. Üsâme (r.a.), Resulullah'a (s.a.v.) giderek kadının affedilmesini talep etti. Bu talep karşısında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mübârek yüzünün rengi değişti. Çok sevdiği Üsâme'ye (r.a.) sitem dolu nazarlarla bakarak: "Allah'ın koyduğu cezâlardan birinin tatbik edilmemesi için aracılık mı yapıyorsun?" diye sordu. Üsâme (r.a.), Allah Resulü'nün ne kadar üzüldüğünü görünce son derece pişman oldu ve derhal özür dileyerek: "Ey Allah'ın Resulü! Benim bağışlanmam için duâ et." dedi. Sevgili Peygamberimiz, ayağa kalktı ve halka şöyle hitâb etti: "Sizden önceki milletler, şu sebeple helâk olup gittiler: Aralarından soylu, makam-mevki sahibi biri hırsızlık yapınca onu bırakıverirler, zayıf ve kimsesiz biri hırsızlık yapınca da onu hemen cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, elbette onun da elini keserdim."

Buhârî, Megâzî, 53; Enbiyâ, 54.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Kıyamet gününde insanların Allah Teâlâ'ya en sevgili olanı ve O'na en yakın yerde bulunanı adaletli idarecidir. Kıyamet gününde insanların Allah Teâlâ'ya en sevimsiz olanı ve O'na en uzak mesafede bulunanı da zalim idarecidir."

Nesâî, Zekât, 77.

4. *Nisâ suresi, 58. ayet.*
5. *İbn Mâce, Sadakât, 17.*
6. *bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 130.*

"Evlenmeye güçleri yetmeyenler de Allah kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar..."
Nur suresi, 33. ayet.

1.2. İffet

İffet, sözlükte "haramdan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak, edeb, hayâ, izzet ve haysiyet." anlamına gelir. Ahlaki bir terim olarak ise kişiyi bedenî ve maddi hazlara aşırı düşkünlükten koruyan erdem demektir.[7] İffet; insanın eliyle, diliyle harama yönelmekten sakınmasıdır. İffet, fitneden sakındıran, günah işlemekten alıkoyan erdemli bir davranıştır.

Kur'an-ı Kerim'de: **"(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirseniz, şüphesiz Allah onu bilir."[8]** ayeti ile iffetli davrananlar övülmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bile *"Yâ Rabbi! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum."*[9] diye dua etmiştir. *"Allah, yoksul olmasına rağmen iffetini korumaya çalışan mü'min kulunu sever."*[10] diye buyurmuş ve mü'minleri iffetli olmaya davet etmiştir. Ayrıca yardıma en lâyık kimselerin, iffetini korumaya çalışan yoksullar olduğunu bildirmiştir.[11]

Gerçek anlamda mü'min sayılabilmek için insanın hayâ, edep, iffet gibi ahlaki erdemlerle donanması ve dinin günah saydığı, akl-ı selimin de ayıp ve kötü kabul ettiği tutum ve davranışlardan uzak durması gerekir. Nitekim Hz. Peygamber'in, (s.a.v.) *"Her kim ağzına ve cinsel arzularına hâkim olacağı konusunda bana söz verirse ben de onun cennete girmesine kefil olurum."*[12] hadisi iffetli olmanın önem derecesini ortaya koymaktadır.

KONUŞALIM

İffet ve hayânın sembolü olan Hz. Yusuf'un kıssasını Kur'an-ı Kerim'den bulunuz ve sınıfta konuşunuz.

1.3. Edep ve Hayâ

Allah (c.c.) katında ve toplum nazarında insanı değerli kılan özelliklerin başında yer alan **edep**, iyi ahlak, güzel terbiye, nezaket ve hayâ gibi anlamlara gelir. Hayırlı ve yararlı bilgilerle davranış alışkanlıkları edinmek ve bir toplumda örf, adet ve kural hâlini almış iyi ve faydalı tutum ve davranışlar anlamında kullanılmaktadır.[13]

7. *Mustafa Çağrıcı, "iffet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 21, s. 506.*
8. *Bakara suresi, 273. ayet.*
9. *Müslim, Zikir, 72; İbn Mâce, Dua, 2; Tirmizi, Deavat, 71.*
10. *İbn Mâce, Zühd, 5.*
11. *Müslim, Zekât, 2.*
12. *Buhârî, Hudûd, 19; Rikâk, 23; Tirmizî, Zühd, 61.*
13 *Komisyon, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 134.*

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde "Kıyamet günü bana en yakın olanınız, huy ve ahlak olarak en güzel olanınızdır."[14] buyurarak Müslümanları edepli olma konusunda teşvik etmektedir. "Bir baba çocuğuna edepten daha güzel bir miras bırakamaz."[15] hadisiyle de çocuk yetiştirme konusunda edebin önemini vurgulamıştır.

"Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı."[16] buyuran Peygamberimiz (s.a.v.) edep konusunda insanlığa en güzel örnektir. Peygamberimiz (s.a.v.) yüksek sesle konuşmaz, kimseye kötü söz söylemez, kimsenin hatasını yüzüne vurmaz, insanlara hilm ve tebessümle yaklaşırdı. Bir meclise girdiğinde neresi boş ise oraya oturur, kimseyi rahatsız etmezdi. Boş ve lüzumsuz konuşmaz, konuşurken muhatabının yüzüne bakar, insanların durumu ne olursa olsun onlara değer verirdi.

Hz. Ömer'in (r.a.) "Edep ilimden önce gelir." sözü İslam kültüründe edebin yerini ve önemini vurgulamaktadır. Kültürümüze ait mimari eserlerde ve yazılan kitaplarda edep ile ilgili pek çok izler bulmak mümkündür. Medrese ve ilim meclislerinin duvarları "Girdim ilim meclisine, eyledim kıldım talep;

Dediler ilim geride, illa edep illa edep." gibi dizelerle süslenmiştir.

Hayâ, kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma[17], utanma ve bu duygu ile insanda hâsıl olan mahcubiyet hissidir.

Peygamber Efendimiz, *"Hayâ, imandandır."*[18] buyurarak iman ile hayâ arasındaki ilişkiye vurgu yapmıştır. Bir başka ifade ile hayâ noksanlığının, iman noksanlığından kaynaklandığını belirtmiştir. Hayâ, insanı kötülüklerden ve her istediğini yapmaktan alıkoyan insani bir duygu olup, takvanın ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla bir kul, hayâ sahibi olmadıkça takva sahibi olamaz.

Güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderilmiş olan Peygamber Efendimiz, hiç şüphesiz insanlar arasında hayâ duygusuna en fazla sahip olan idi. "*Hayâ ancak hayır kazandırır.*"[19] , "*Hayânın hepsi hayırdır.*"[20] buyurarak ümmetinin, davranışlarını hayâ ile süslemesini istemiştir.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz birgün; "Allah'tan hakkıyla hayâ edin." buyurmuştur. Bunun üzerine ashap; "Ey Allah'ın Resulü! Elhamdülillah Allah'tan hayâ ediyoruz." diye cevap verir. Peygamberimiz (s.a.v.) de onlara şu açıklamayı yapar: "Söylemek istediğim, sizin anladığınız hayâ değildir. Allah'tan hakkıyla hayâ etmek; başı ve üzerindeki azaları, bedeni ve ondaki azaları muhafaza etmeniz, ölümü ve toprakta çürümeyi hatırlamanızdır. Ahireti dileyen, dünyanın ziynetini terk edip ahireti bu hayata tercih etmelidir. İşte kim bu söylenenleri yerine getirirse, Allah'tan hakkıyla hayâ etmiş olur."

Tirmizî, Kıyâme, 24.

Peygamber Efendimizin hadis-i şerifte bahsettiği hayâdan kasıt nedir? Arkadaşlarınızla yorumlayınız.

---

14 *Tirmizî, Birr, 71.*
15 *Tirmizî, Birr, 33.*
16 *Süyûtî, el-Camiu's-Sağîr, C 1, 12.*
17. *Mustafa Çağrıcı, "Hayâ", TDV İslam Ansiklopedisi, C 16, s. 554.*
18. *Buhârî, İman, 6.*
19. *Buhârî, Edeb, 77.*
20. *Müslim, İman, 61.*

Ahde vefa göstermek mü'minin temel vasıflarındandır.

Sevgili Peygamberimiz *"Allah, kendisinden hayâ edilmeye insanlardan daha lâyıktır."*[21] buyurarak devamlı edeb ve hayâ üzere bulunmayı tavsiye etmiştir. Müslüman, ihsan duygusu ile dolu olmalıdır. Allah Teâlâ'nın her an kendisini görmekte olduğunu bilerek büyük bir edeb ve hayâ üzere yaşamalıdır. Bu, hayânın en yüksek noktasıdır.

1.4. Ahde Vefa

Ahd, vaat etme, iki taraf arasında yapılan sözleşme, yemin, söz verme manalarına gelmektedir. **Vefa**, sözünde durmak, yerine getirmek, ödemek manalarına gelmektedir. Yapılan iyilikleri unutmamak, iyilikte bulunanlara misliyle veya daha güzeliyle karşılık vermektir. Ahde vefa ise Kur'an ahlakının temel ilkelerinden biri olup verilen sözü yerine getirmek, sözünde durmak, yapılan anlaşmalara bağlı kalmak gibi anlamları ihtiva etmektedir.

Verilen sözde durmak, Allah'ın (c.c.) emri, Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetidir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **"...Ahde vefa gösterin. (Verdiğiniz sözü yerine getirin) Çünkü verilen sözü yerine getirmekte sorumluluk vardır."**[22] Kişinin yerine getiremeyeceği sözleri vermemesi gerekir. Peygamber Efendimiz, *"... ahde vefa göstermeyenin dini yoktur."*[23] buyurarak ahde vefa göstermenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Ahde vefa, insanlar arasında güven tesis eden yegâne vasıtalardan biridir. Bu yüzden, Allah (c.c.), Kur'an'da, insanların birbirleriyle yaptıkları sözleşmelerin esaslarına uygun hareket etmelerinin, verdikleri sözleri mutlaka yerine getirmelerinin önemi üzerinde ısrarla durmaktadır. Kur'an, sözde durmayı ve antlaşmalara riayeti imanın bir gereği saymıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de verilen sözün önemi üzerinde titizlikle durmuş, iman ve sözde durma ameli arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir: *"Dört haslet vardır; kimde bu hasletler bulunursa o kimse halis münafıktır. Kimde de bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifaktan bir haslet var demektir: Emanet edilince hıyanet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, husumet edince haddi aşar."*[24]

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Hiçbir kul, kıyamet gününde ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne yaptığından, malını nereden kazanıp nereye harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından hesaba çekilmedikçe bir adım dahi atamaz!"

Tirmizî, Kıyamet, 1.

21. *Ebû Davûd, Hammâm, 2.*
22. *İsrâ suresi, 34. ayet.*
23. *Ahmed b. Hanbel, Müsned, C III, 134.*
24. *Buhârî, İman, 24, Mezalim 17, Cizye, 17; Müslim, İman, 106.*

Müslüman'ın sözü senet değerindedir, dolayısıyla Müslüman, yapamayacağı sözler vermemeli; söz verdiği zaman aleyhine de olsa yerine getirmeli, verdiği sözden caymamalıdır.

1.5. Emanete Riayet

Emanet, "güvenilir olmak" demektir. Emanete riayet, doğru ve dürüst olmanın göstergelerinden biridir ve güveni boşa çıkarmamak, verilen vazifeyi hakkıyla yerine getirmek, sağlığı, aileyi, malı veya sözü korumak demektir.

Emanet, peygamberlerin vasıflarından biridir ve bütün peygamberler, emin ve güvenilir kişilerdir. Emanet sıfatının zıddı olan hıyanet, onlar hakkında düşünülmesi imkânsız olan bir sıfattır. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyurulmaktadır: **"Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir..."**[25]

Mü'minin ilk sorumluluğu Allah Teâlâ'ya karşı olup, öncelikle onun emanetine sahip çıkması gerekmektedir. **"Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin."**[26] Mü'minler için Allah'ın (c.c.) emir ve yasakları emanet olduğu gibi, verdiği bütün nimetler de birer emanettir, her birinin kıymetinin bilinmesi ve korunması öncelikli vazifelerdendir. Sağlık bir emanettir, sağlığa zarar verici her türlü fiilden uzak durmak gerekir. İnsan, pek çok emanet taşımaktadır. Ailesi, çocukları, malı-mülkü birer emanettir, hepsi geçicidir, ancak bu dünyada hepsinin hakkına riayet edilmesi ve korunması gerekmektedir.

Mü'minlerin bir diğer vazifesi de aldığı işlerin hakkını vermek, görevlerini kötüye kullanmamaktır. Özellikle kamuya ait işlerin emanet olduğu bilinci ile hareket edip görev verirken ehil olanları tercih etmek Kur'an'ın emirlerindendir: **"Allah size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit, adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah size ne kadar güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi bilen ve görendir."**[27]

Gerçek anlamda mü'min olmanın gereklerinden biri de güvenilir olmak ve emanete sahip çıkmaktır. Nitekim insanların, sözüne, işine ve davranışlarına güvenmediği bir kimsenin kâmil manada mü'min olması düşünülemez.

YORUMLAYALIM

"Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur."

Ahmed b. Hanbel, C III, s. 134.

Yukarıdaki hadisi ahde vefanın önemi açısından yorumlayınız.

Emanete riayet mü'minin özelliklerinden biridir.

25. Âl-i İmrân suresi, 161. ayet.
26. Enfâl suresi, 27. ayet.
27. Nisâ suresi, 58. ayet.

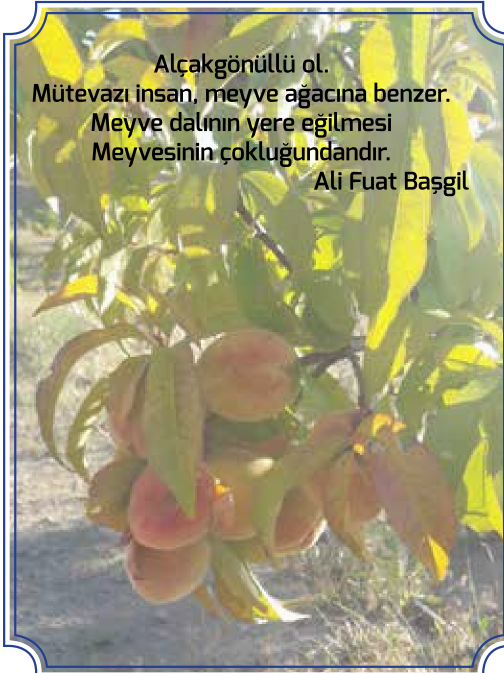

Tevazu, kibir ve gururu ortadan kaldıran ahlaki bir erdemdir.

BİLGİ KUTUSU

İsâr: Bir kimsenin kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkanları başkasının yararına kullanmasıdır.

Mustafa Çağrıcı, "İsâr", TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s.491.

1.6. Tevazu

Tevazu, Arapça bir kelime olup sözlük manası alçak gönüllülük gösterme şeklindedir. Genel anlamda ise tevazu, büyüklenmemek, aşırı gitmemek ve kişinin haddini bilmesi demektir. Aynı zamanda başkasını kendine tercih etmek, anlayış göstermek ve affedici olmak gibi iyi huyları ortaya çıkaran bir haslettir.

Tevazu kibir ve gururun yenilmesi ile kazanılan ahlaki bir erdemdir. Kendini diğer insanlardan üstün görmemek, kimseyi küçümsememek, sahip oldukları ile gururlanmamak, fazla lükse ve gösterişe varmadan sade bir hayat benimsemek, yaptığı çalışmadan dolayı insanların iltifatını beklememek tevazuun belli başlı ilkelerinden bazılarıdır.

Her davranış ve tutumda aşırılıktan kaçınmak gerektiği gibi tevazuda da orta yolu tutmak gerekmektedir. Tevazu bir fazilet olup bunda aşırıya kaçmak, ölçüsüz davranmak zillete sebep olabilir. Tevazu, "vakar", ağırbaşlılık ve yumuşak huyluluk gibi birçok güzel hasleti de beraberinde getirmektedir.

Kimlere karşı tevazu göstermek gerektiği önemli bir konudur. Nitekim bu hasletin fazlalığı ve azlığı fazilet olmamakla birlikte, aşırı kibirli insanlara karşı tevazu göstermek, kendini alçaltmak da fazilet sayılamaz. Böyle kimselere karşı vakarla hareket etmek daha doğru olur. Aynı şekilde millî ve manevi değerlere saldıran kişilere karşı tevazu göstermek de doğru kabul edilemez. Müslümanlara karşı tevazu ise güler yüz göstermek, yumuşak davranmak, ihtiyaçlarını görmek ve onları küçümsememek şeklinde olur

İnsanın ahlakını güzelleştiren en güzel sıfatlardan biri tevazu sahibi olmaktır. Zira bu özellik kul olmanın bir gereğidir. İslam'a göre gerçek anlamda büyüklük Allah'a (c.c.) mahsustur. Bu nedenle en büyük tevazu da Allah Teâlâ'ya boyun eğmek, kul olarak acziyetin farkında olmak, nimetlerine karşı nankör olmamak ve büyüklük taslamamaktır. Yaratıcısını bilen ve şükrünü ifa eden bir kul, insanlar ile olan ilişkisinde de tevazu ile muamelede bulunur.

Allah Teâlâ tevazuyu : **"Sana tâbî olan mü'minlere alçakgönüllü davran!"[28]** ayet-i kerimesi ile Resulullaha (s.a.v.) emretmiştir. Bu emri alan Hz. Peygamber (s.a.v.) tevazu konusunda insanlığa en güzel şekilde örnek olmuştur. Mekke'nin fetih gününde korku ve heyecan-

28. *Şuarâ suresi, 215. ayet.*

dan titreyerek yanına yaklaşan adama Peygamberimiz (s.a.v.) şu şekilde seslenmiştir: *"Titremene lüzum yok, ben kral değilim. Kurutulmuş et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum ben!"*[29]

Resulullah'ın engin tevazusunu hayatının her alanında görmek mümkündür. Çocukların yanından geçerken onlara selam verir[30], kuru hurma için bile davet edildiği zaman davete icabet eder, evde ailesinin günlük işlerine yardımcı olurdu. Bazen evinin temizliğini kendi yapar, yırtılan ayakkabısını tamir eder, elbisesini diker ve yamardı. Hizmetçisiyle birlikte yemek yer, bazen hizmetçi yorulduğu zaman onunla birlikte buğday öğütürdü. Çarşıdan aldığı bir şeyi ailesine götürürken, bizzat kendisi taşımaktan çekinmezdi. Birisiyle karşılaştığı zaman ilk önce kendisi selam verir, zengin-fakir herkesle musafaha ederdi. O'nun yemesi, içmesi, giyimi, kısacası bütün yaşayışı sade olmuştur. Hz. Peygamber *"Allah bana: O kadar alçakgönüllü olun ki, kimse kimseye karşı böbürlenmesin; kimse kimseye zulmetmesin, diye bildirdi."*[31] buyurarak hayatını tevazuun zirvesinde yaşamış ve ümmetine sayısız örnekler sunmuştur.

Netice itibariyle Müslüman, kulluk bilinciyle bütün mahlûkata karşı alçakgönüllü olmakla mükelleftir. Tevazu, doğru yer ve zamanda gösterildiği zaman, kişiyi saygın ve değerli kılar. Ancak kibirliye karşı tevazu, hem sahibini hem de bu fazileti değersizleştirir, alçaltır.

1.7. Merhamet ve Şefkat

Merhamet, şefkat, acıma ve bu duygunun etkisiyle yapılan iyilik ve lutuftur. Merhamet, insanın sadece hemcinslerine değil diğer varlıklara karşı da duyarlı olması, onların ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalmamasıdır.

Merhametli insan, affedici, yardımsever, hoşgörülü, sabırlı ve nazik olur. Hiçbir canlıyı incitmemeye çalışır; onların haklarına ve yaşam alanlarına saygılı olur. Şefkat ve merhamet, katı kalpleri yumuşatır, insanları sevgiyle birbirine yaklaştırır. İnsanlar arasında, sevgi, güven, birlik ve dayanışmayı artırır.

İman ile merhamet arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Allah'a (c.c.) iman eden kişi O'nun yarattığı varlıklara karşı da şefkat ve merhamet duygusu besler. Bir başka ifadeyle merhamet ve şefkat, mü'min olmanın ve Allah'ın (c.c.) kul olarak yarattığı insana saygının

Şefkat ve merhamet kalpleri yumuşatır.

TARTIŞALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.), İslam'ı anlatmak için Taif'e gittiğinde şehrin ileri gelenleri ve halk, onun söylediklerine kulak vermemiş hatta onu çocuklara taşlattırmışlardır. Allah Resulü (s.a.v.) yaralanmış ve kanlar içinde kalmıştır. Bu olay üzerine Cebrail ve İsrafil adlı melekler Allah 'ın (c.c.) selamı ile gelmişler ve Resulullah'a (s.a.v.) bir teklifte bulunmuşlardır: "Ey Peygamber, dilersen şu dağı Taif'in üzerine yıkalım." Bu teklifi Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kabul etmemiştir.

Buhârî, Bed'ül-hakk, 7.

Hadiste verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

29. *Hakim, Müstedrek, 3, H/4366.*
30. *bk. Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 145.*
31. *Müslim, Cennet, 64; Ebû Davud, Edeb, 40; İbn Mâce, Zühd, 16, 23.*

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Allah merhametini yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını kendi yanında tuttu, bir parçasını yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça rahmet sebebiyle yaratıklar birbirine merhamet eder. Hatta yavrulu hayvan, bir tarafını incitir endişesiyle ayağını yavrusundan sakınır."

Buhârî, Edeb, 19; Müslim, Tevbe, 17.

Cesaret, zalime karşı dik durmaktır.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"O peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah hesap görücü olarak yeter."

Ahzâb suresi, 39. ayet.

önemli göstergesidir. Bütün insanlara karşı anlayışlı ve tüm yaratılmışlara karşı merhametli olmak, İslam'ın insanı ulaştırmak istediği kamil insanın bir özelliğidir.

Sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Allah (c.c.), mahlûkatı yaratıp yalnız bırakmamış onları engin rahmetiyle kuşatmıştır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilmiştir: **"... Allah'ın rahmeti her şeyi kuşatmıştır..."**[32] Allah Teâlâ bu vasfı ile kullarını ödüllendirir, nimetler bağışlar, tövbeleri kabul eder.

Allah'ın (c.c.) merhametinin bir sonucu olarak insanlara gönderilen peygamberlerin en önemli özelliklerinden birisi de merhametli olmalarıdır. Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimizin âlemlere rahmet olarak gönderildiğini, Allah Teâlâ'nın rahmeti sayesinde insanlara yumuşak davrandığını beyan etmektedir.[33] Kur'an'ın bu emrine uygun olarak Hz. Peygamber (s.a.v.) de merhamet konusu üzerinde önemle durmuş, katı ve merhametsiz davrananları uyarmış "*Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler (Allah ve melekler) de size merhamet etsin.*"[34] buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz insanlar arasında ayrım gözetmeksizin herkese şefkat ve merhamet ile yaklaşmıştır. Resullullah (s.a.v.) namazı kıldırırken cemaatten gelen bir bebek ağlamasıyla namazı kısa tutar, kimsenin sıkıntı çekmesini istemezdi. Peygamber Efendimizi torunlarını öperken gören ve "Doğrusu benim on çocuğum var, hiçbirini öpmem." diyen bir kimseye Resulullah (s.a.v.), "*... Merhametli olmayana merhamet edilmez.*"[35] şeklinde cevap vermiştir.

1.8. Cesaret

Cesaret, güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven ve atılganlıktır. Cesaret, aynı zamanda şecaat manasına gelmektedir. Şecaat, kişinin savaş, şiddet ve tehlike gibi zor bir durum karşısında yüreklilik göstermesidir.

Cesaret, insandaki fıtri duygulardan biridir. Allah (c.c.), diğer bütün canlılara verdiği gibi insana da dışarıdan gelecek saldırılara karşı kendini koruma gücü vermiştir. Bazı insanlarda bu güç daha baskın olabilir. Her şeyde olduğu gibi cesaret konusunda da aşırıya gitmemek gerekmektedir.

32. *A'râf suresi, 156. ayet.*
33. *bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet; Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.*
34. *Ebû Dâvûd, Edeb, 58; Tirmizî, Birr, 16.*
35. *Buhârî, Edeb, 18.*

Cesaretin erdem sayılabilmesi için, kişinin benlik kaygısından uzak olması, çıkar sağlamak, insanları hakimiyeti altına almak gibi nefsani arzuları ile hareket etmemesi gerekmektedir. İnsan kıskançlık ve riya gibi kötü duyguların esiri olmadan dini ve insani değerlerin korunması ve haksızlıkların ortadan kaldırılması için mücadele ettiği zaman gerçek anlamda cesur olur.[36]

Kur'an-ı Kerim'de, herhangi bir şekilde zulme uğradığında, bir zorbalıkla karşılaştığında buna boyun eğmeyip kendini savunmak Müslüman'ın vasıfları arasında sayılır: **"Zulme uğradıktan sonra, kendini savunup hakkını alan kimseye (ceza vermek için) bir yol yoktur. Ceza yolu ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler içindir..."[37]**

Peygamber Efendimizde diğer ahlaki faziletlerin en güzel örneklerini gördüğümüz gibi, cesareti de en mükemmel şekilde ondan öğrenmekteyiz. Abdullah b. Ömer (r.a.) "Resulullah Efendimizden daha yiğit, daha kuvvetli, daha şecâatli bir kimse görmedim!"[38] demiştir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz, İslam'ı tebliğ ederken çeşitli eziyetlere katlanmış; gösterilen tepkiler karşısında yılmadan yoluna devam etmiştir. O, hayatı boyunca korku nedir bilmemiş ve devamlı olarak ashabına cesaret vermiştir. İslam'ı tebliğden vazgeçmesi için türlü yollar denenmiş, kendisine servet ve makam teklif edilmiştir. Ancak O, saldırılar karşısında boyun eğmemiş; kendisine yapılan teklifleri ise şu sözlerle geri çevirmiştir: "*Ben, Allah tarafından gönderildim; kendiliğimden bir şey söylemiyorum. Allah'a yemin ederim ki bu görevimden dönmem için güneşi sağ elime, ayı sol elime koysalar, yine de vazgeçmem. Allah ya onu galip kılar yahut da ben bu yolda yok olur giderim.*"[39]

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"İnsanda bulunan huyların en kötüsü, aşırı cimrilik ve korkaklıktır."

Ebû Dâvûd, Cihad, 21.

2. OLUMSUZ TUTUM VE DAVRANIŞLAR

2.1. Yalan

Yalan, "bir konuda gerçeğe aykırı haber veya bilgi vermektir. Dürüst olmanın zıddı olan yalan; **riya**, gıybet ve iftira gibi farklı şekillerde kendini gösterir. Yalan, ayet ve hadislerde "gerçeğe aykırı konuşmak", "gerçeğe uygun olmayan söz, haber" anlamında kullanılır.

Doğruluk ve doğru söylemek insanları birbirine yaklaştırırken, yalan ve yalancılık ise insanlar arasındaki

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"... Yalandan sakının. Yalan insanı günaha, o da cehenneme götürür. Kişi durmadan yalan söylerse Allah katında yalancılardan yazılır."

Buhârî, Edep, 69.

---

36. Mustafa Çağrıcı, "Şecaat", TDV İslam Ansiklopedisi, C 38, s. 403.
37. Şûrâ suresi, 41-42. ayetler.
38. İbn Sa'd, Tabakâk, C I, s. 373.
39. İbn Hişam, es-Sire, C I, 352.

Yüce Allah buyuruyor ki:

Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını, insanlara gösteriş için sarfedenler de (ahirette azaba dûçâr olurlar). Şeytan bir kimseye arkadaş olursa, ne kötü bir arkadaştır o!"

Nisâ suresi, 38. ayet.

saygı ve güveni, dostluk ve arkadaşlığı ortadan kaldırır. İnsan haklarının ihlaline, adaletin yerini zulmün almasına sebep olur.

Dinimiz yalanı ve yalancılığı kötü huylardan ve en büyük günahlardan kabul eder ve şiddetle reddeder. Kur'an-ı Kerim'de **"...Yalan sözden sakınınız", "Ey İman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin..."**[40] buyurulur. Bir başka ayette de yalanı, ancak iman etmeyenlerin söyleyebileceği ifade edilir: **"Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar, yalancıların ta kendileridir."**[41]

Resulullah (s.a.v.), hayatının hiçbir döneminde şaka ile bile olsa yalan konuşmamış ve bu amaçla yalan söylemeyi uygun görmemiştir. Bu nedenle: "*Yazıklar olsun o kimseye ki, insanları güldürmek için konuşur ve yalan söyler! Yazık ona, yazık ona!*"[42] buyurmuşlardır. Şaka dâhil hiçbir şekilde yalan söylemeyen kimseyi cennetle müjdelemiştir.[43]

Peygamber Efendimiz, yalanı, en büyük günahlar arasında saymıştır. Nüfey b. Hâris (r.a.) şöyle rivayet eder: "*Resulullah (s.a.v.) bir gün; 'Büyük günahların en büyüğünü size haber vereyim mi?' diye üç defa sordu. Biz de: 'Evet, Yâ Resulallah!' dedik. Peygamber Efendimiz; 'Allah'a şirk koşmak, ana-babaya itaatsizlik etmek!' buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve 'İyi dinleyin, bir de yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmak!*" buyurdu. Bu sözü o kadar çok tekrar etti ki, daha fazla üzülmesini istemediğimiz için, keşke sükût buyursalar da yorulmasalar, diye arzu ettik."[44]

Riya, Allah (c.c.) için yapılması gereken amel ve ibadeti kullara gösteriş olsun diye yapma anlamına gelen ahlaki terimdir.[45] Saygınlık kazanma, çıkar sağlama gibi dünyevî amaçlarla kendisinde üstün özellikler bulunduğuna başkalarını inandıracak tarzda davranmaktır.

Riya, amelde ihlası terk etmektir. Allah'a (c.c.) itaat eder görünerek kulların takdirini kazanmayı istemektir. İbadetlerini, diğer ahlaki tutum ve davranışlarını, Allah'ın (c.c.) emrini yerine getirmek maksadıyla değil insanlara gösteriş olsun diye yapmaktır.

DEĞERLENDİRELİM

"... Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar gösteriş yapanlardır; hayra da mâni olurlar."

Mâ'ûn suresi, 4-7. ayet.

Yukarıdaki ayetleri riya açısından değerlendiriniz.

40. *Hac suresi, 30. ayet; Ahzâb suresi, 70. ayet.*
41. *Nahl suresi, 105. ayet.*
42. *Ebû Dâvûd, Edeb, 88; Tirmizî, Zühd, 10.*
43. *bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 7.*
44. *Buhârî, Şehâdât, 10, Müslim, Îmân, 143.*
45. *Mustafa Çağrıcı, "Riya", TDV İslam Ansiklopedisi, C 35, s.137.*

Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler..."[46]** ayeti ile böyle davrananların yaptıklarının Allah (c.c.) katında bir değeri olmadığı ifade edilmiştir. Bir başka ayet-i kerimede ise ibadet niyeti taşımadan, Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmeden sadece gösteriş olsun diye ibadet edenlerden şöyle bahsedilmektedir: **"Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar."[47]**

Peygamberimiz (s.a.v.), riyayı "küçük şirk" olarak nitelemiş[48], ibadet ve hayırlarıyla şöhret peşinde olanların Allah (c.c.) tarafından riyakârlıklarının açığa vurulacağını bildirmiştir.[49] Allah (c.c.) kıyamet gününde samimi insanlara amellerinin karşılığını verirken gösteriş için ibadet ve hayır yapanlara *"Ey riyakârlar! Dünyada amellerinizi gösteriş olsun diye kimin için yaptıysanız gidin onu arayın, bakalım bulabilecek misiniz?"* şeklinde hitap ederek onları huzurundan kovacaktır.[50]

Amellerde esas olan gizliliktir, çünkü gizlilik ihlaslı olmayı ve riyadan kurtulmayı sağlar. Ancak amelleri açıktan yapmanın sakıncasının bulunmadığı, hatta faydalı olduğu durumlar da vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Sadakaları âşikâre olarak verirseniz bu ne güzel! Eğer yoksullara gizlice verirseniz bu sizin için daha hayırlıdır..."[51]** buyurulmuştur.

2.2. Gıybet

Gıybet; bir kimsenin aleyhinde incitici, küçültücü ve alay ifade eden sözler sarf etmektir.[52] Gıybet, insanların birbirini çekiştirmesi, kötü sözlerle anmasıdır.

46. Bakara suresi, 264. ayet.
47. Nisâ suresi, 142. ayet.
48. İbn Mâce, Zühd, 21.
49. bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C V, s. 270; Buhârî, Rikâk, 36, Ahkâm, 9; Müslim, Zühd, 47, 48.
50. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C V, 428, 429.
51. Bakara suresi, 271. ayet.
52. Mustafa Çağrıcı, "Gıybet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 14 , s.63.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Münafığın üç belirgin özelliği vardır: Yalan söyler, emanete hıyanet eder ve sözünde durmaz."

Buhârî, İman, 24.

TARTIŞALIM

Gıybetin sebepleri nelerdir? Gıybetten kurtulmak için neler yapılmalıdır? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Dedikodu yapmak kul hakkıdır.

İslam, gıybet etmeyi yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim: **"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir."**[53] ayeti ile bu çirkin fiili, kişinin ölü kardeşinin etini yemesine benzetmiştir.

Bir kimsenin arkasından onun şahsı, ailesi ve diğer yakınlarıyla ilgili maddi ve manevi kusurlarından söz edilmesi gıybettir. Gıybet sözle olduğu gibi yazı, ima, işaret ve taklit gibi davranışlarla da olabilir. Kur'an-ı Kerim'de böyle davranan kişilere verilecek cezaların büyük olduğunu ifade etmek için **"... vay hâline!"**[54] denilmiştir. Bu tür söz ve hareketlerin gerçeği ifade etmesi onun gıybet olma niteliğini değiştirmez. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuya dair hadisinde bir kişiyi kendisinde bulunan kusurlarla anmanın gıybet olduğunu, kendisinde bulunmayan bir kusuru ona isnat ederek aleyhinde konuşmanın ise iftira olduğunu bildirmiştir: "Gıybet; Müslüman kardeşini hoşlanmadığı şeylerle arkasından çekiştirmendir.", *"Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış oldun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de bühtanda (iftirada) bulundun demektir."*[55]

Gıybet, toplumda küskünlük, dargınlık hatta düşmanlıklara yol açan bir davranıştır. Belli bir kişi veya zümrenin şeref ve haysiyetini rencide etmeden genel olarak insanların kötülüğünden söz etmek gıybet olarak kabul edilmez.

Gıybet yapmak haram olduğu gibi gıybeti dinlemek de haramdır. İslam'a göre, imkan ölçüsünde sözlü veya fiili olarak gıybet edene engel olunmalı, bu mümkün olmazsa gıybet yapılan topluluk terk edilmelidir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de : "**Ayetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma."**[56] buyurulmuştur.

Gıybet eden kişinin bu günahından dolayı tövbe etmesinin farz olduğu kabul edilmekle birlikte Peygamber Efendimizin şu hadis-i şerifine göre helalleşmek de

YAZALIM

Gıybetin bireye ve topluma verdiği zararları yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir."

Ahzâb suresi, 58. ayet.

53. *Hucurât suresi, 12. ayet.*
54. *bk. Hümeze suresi, 1-2. ayetler.*
55. *Müslim, Birr, 70; Tirmizî, Birr, 23.*
56. *En'âm suresi, 68. ayet.*

gereklidir: *"Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir zulüm varsa, altın ve gümüşün bulunmayacağı kıyamet günü gelmeden evvel, o kimseyle helalleşsin. Yoksa kendisinin sâlih amelleri varsa, yaptığı zulüm miktarınca sevaplarından alınır, hak sâhibine verilir. Şayet iyilikleri yoksa zulüm yaptığı kardeşinin günahlarından alınarak onun üzerine yükletilir."*[57]

2.3. İftira

İftira, bir kimseye işlemediği bir suçu isnat etmek anlamındadır. Sözlükte "yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak." gibi manalara gelen iftira, terim olarak "bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek" anlamında kullanılmaktadır.[58]

Kur'an-ı Kerîm'de iftira ve benzeri kelimelerin çoğunlukla, **"Allah hakkında yalan uydurma, O'nun birliği ile bağdaşmayan iddialar ileri sürme."**[59] manasında yer almaktadır. Dolayısıyla iftiranın en büyüğü Allah'a (c.c.) karşı yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de "yalan, iftira" manasında **"ifk"** kelimesi kullanılmaktadır.[60] Kur'an-ı Kerim'de "iftira, asılsız iddia" manasında **"bühtan"** kelimesi de kullanılmıştır.[61] **"Bu iftirayı işittiğiniz vakit, 'Böyle sözleri ağzımıza almamız bize yaraşmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım! Bu, çok büyük bir iftiradır' deseydiniz ya!"**[62] Ayet-i kerimeler, iftira karşısında mü'minin nasıl bir tavır takınması gerektiğini ortaya koymaktadır. İslam'da asılsız olması muhtemel haberlere doğruymuş gibi ilgi göstermek ve bunlara araştırmadan inanmak yasaklanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Aişe'ye (r.a.) atılan iftira karşısında Müslümanların tutumu değerlendirilirken bütün mü'minlerin, böyle bir habere hemen inanmayıp iftiraya uğrayan kişi hakkında hüsn-i zanda bulunmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu tür asılsız isnat ve iftiraların yayılmasından hoşlananların dünyada ve ahirette ağır bir şekilde cezalandırılmayı hak ettikleri bildirilmektedir.[63]

Güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderilmiş olan Hz. Peygamber (s.a.v.), kadın-erkek bütün Müslüman-

BİLGİ KUTUSU

BÜYÜK GÜNAHLAR

Peygamberimiz bir hadisinde, *"Size büyük günahların en büyüklerinden haber vereyim mi? Onlar: Allah'a ortak tanımak, ana babaya itaatsizlik ve yalancı şahitliktir."*

Buhârî, Edeb, 6; Müslim, İman, 38; Tirmizî, Tefsir, 5.

buyurmuş, başka bir hadislerinde *"Mahveden yedi günahtan sakınınız. Onlar: Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, haksız yere adam öldürmek, yetim malı yemek, riba, savaştan kaçmak, iffetli ve iman sahibi bir kadına zina iftirasında bulunmaktır."*

Buhârî, Vesaya, 23; Müslim, İman, 38; Ebû Dâvûd, Vesaya, 10.

diyerek, büyük günahların yedi tanesini zikretmiştir.

57. *Buhârî, Mezâlim, 10, Rikâk, 48.*
58. *Mustafa Çağrıcı, "İftira",TDV İslam Ansiklopedisi, C 21, s. 522.*
59. *bk. Âl-i İmrân suresi, 94. ayet; En'âm suresi, 21, 93, 144. ayetler.*
60. *bk. Furkân suresi, 4. ayet; Sebe' suresi, 43. ayet.*
61. *bk. Nisâ suresi, 20, 112, 156. ayetler.*
62. *Nûr suresi, 16. ayet.*
63. *bk. Nûr suresi, 12 ve 19. ayetler.*

TARTIŞALIM

"Müslüman Müslüman'ın kardeşidir."

Müslim, Birr, 58.

Bu hadisi hasetlik bağlamında tartışınız.

ları her türlü kötü huy ve davranışlardan uzak tutmaya çalıştığı gibi onları iftira konusunda uyarmıştır: *"Sizden biriniz, kendisi için istediğini başkası için de istemedikçe iman etmiş sayılmaz."*[64], *"Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir."*[65] gibi hadislerle genel olarak doğruluk, dürüstlük ve adaleti emretmekte; yalancılık, haksızlık, suizan ve iftira gibi kötülükleri yasaklamaktadır.

Hadis-i şeriflerde büyük günahlar arasında sayılan iftira, mü'minlerin birbirlerinden emin olmaları ve aralarında hüsn-i zan ile muamelede bulunmaları ile üstesinden gelinebilecek bir davranıştır.

2.4. Haset

Haset, bir kimseyi sahip olduklarından dolayı kıskanmak, çekememektir. İyilik ve güzelliklerin bir başkasında bulunmasını istememek; o kimsenin elinden alınmasını arzu etmektir. Düşmanlık, kibir, aç gözlülük ve bencillik gibi duygular haset ve kıskançlığın nedenlerindendir.

YORUMLAYALIM

"Herhangi bir kul, fazlasıyla ölümü hatırlarsa, onun sevinmesi azalır; haseti pek az olur."

Yukarıdaki sözün vermek istediği mesajı yorumlayınız.

İnsanlara sürekli haset eden kişinin hem ruh sağlığı bozulur hem de çevresindeki insanları huzursuz eder. Kişiyi, sevilmeyen, istenmeyen biri hâline getirir. Kardeşler ve arkadaşlar arasındaki dostluğu, kardeşliği bozarak huzursuzluğa ve güvensizliğe neden olur.

Haset, kişiyi hem Cenâb-ı Hak katında hem de insanlar nezdinde alçaltacak düşünce ve davranışlara yöneltir. Onun imanını, amelini, hayır ve hasenatını yok eder. Haset eden insan, kendisinden başka kimsenin ilerlemesine, yükselmesine ve daha iyi olmasına tahammül edemez. Kendinden önde ve daha üst makamda olanlara karşı kin ve nefret besler.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Yoksa, insanları; Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı? Şüphesiz biz, İbrahim ailesine de kitap ve hikmet vermişizdir. Onlara büyük bir hükümranlık da vermiştik."

Nisâ suresi, 54. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de **"Haset ettiği zaman hasetcinin şerrinden sabahın Rabbi'ne sığınırım."**[66] buyurulmakta; hasedin kötü bir huy olduğu ve zararından Allah'a (c.c.) sığınmak gerektiği ifade edilmektedir. Resulullah (s.a.v.), ümmetini haset konusunda uyarmıştır. *"Hasetten kaçınınız; çünkü ateşin odunları yakıp bitirdiği gibi haset de güzel amelleri yer, bitirir."*[67]

Haset ile gıpta birbirine karıştırılmamalıdır. Gıpta, yani imrenme, başkalarının sahip olduklarını,

64. *Buhârî, İman, 7; Müslim, İman, 71, 72.*
65. *Buhârî, İman, 4, 5; Müslim, İman, 64, 65.*
66. *Felâk suresi, 1, 5. ayetler.*
67. *İbn Mâce, Zühd, 22.*

başarılarını beğenmek ve "Onda varsa bende de olabilir." düşüncesiyle hareket etmektir. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Şu iki kişi dışında kimseye imrenmek doğru değildir: Bunlardan biri, Allah'ın kendisine verdiği doğru bilgiyi uygulayan ve bunu başkasına da öğreten bilge kişi; diğeri de Allah'ın kendisine verdiği malı hak yolda harcayan zengin ve cömert kişidir."* [68]

Haset ile kıskançlık zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da kıskançlık, hasetten farklı olup manası ondan daha geniştir. Ahlaki bakımdan haset her türü kötü olarak değerlendirilir. Kıskançlık ise makul ve ılımlı ölçüde tutulması şartıyla doğal bir tepkidir. Bir kimsenin eşini, ailesini ve kendine ait olan bir hak ve menfaati başkasından kıskanması haset değildir. Kıskançlık, tabii ve fıtri bir eğilimdir.

Haset, bir tür kalbi hastalıktır. Bu nedenle öncelikle haset eden kişi bu hâlinin farkına varıp kendisine ve çevresine zarar veren hastalıklı durumdan kurtulmak için çaba sarf etmelidir. Bir mü'mine yakışan, pek çok olumsuzluğa yol açan hasetten uzak durmaktır.

2.5. Suizan

Zan, kesin bilgiye sahip olmadan tahmine göre konuşmak, fikir yürütmek, itham etmek ve bilgi vermektir. Bir kimse hakkında doğru bilgi ve delile dayanmaksızın yapılan olumsuz yorum ve görüşlere ise **suizan**, yani "kötü zan" denir.

Suizan, kin, nefret, düşmanlık ve kıskançlık gibi olumsuz duygu ve düşüncelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kötü duygular kişinin doğru karar verebilmesini engellemekte ve kişiyi yanlış davranışlara yöneltmektedir. Suizanda bulunmak kişinin saygınlığını yitirmesine, insanların ondan hoşlanmamasına neden olur. Sosyal ilişkileri olumsuz etkiler; dostlar, akrabalar ve komşular arasındaki samimiyeti zedeler.

Kur'an-ı Kerim'de: **"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın…"**[69] buyurulmaktadır. Ayetten anlaşıldığı üzere zannın hepsi günah değildir. Nitekim bir başka ayette mü'minlere karşı hüsnüzanla muamelede bulunmak gerektiği beyan edilmektedir: "**Bu iftirayı işittiğiniz za-**

68. *Buhârî, İlim, 15.*
69. *Hucurât suresi, 12. ayet.*

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Müslümanların eksiklerini, ayıplarını araştırmayın. Zira her kim Müslümanların ayıplarını araştırırsa, Allah Teâlâ da onun ayıplarını tâkip eder, nihayet evinin içinde bile onu rezil ve rüsvâ eder."

Ebû Dâvûd, Edeb, 44.

TARTIŞALIM

"Mü'min suizanna sebep olmamalıdır."

Mü'minlerin annesi Safiyye b. Huyey (r.a.) şöyle rivayet etmektedir: *"Resul-i Ekrem (s.a.v.) itikâfa girmişti. Bir gece onu ziyarete gidip konuştum. Sonra eve dönmek üzere kalktığım zaman, O da beni evime götürmek üzere kalktı. Bu sırada Ensar'dan iki kişi bizimle karşılaştı. Peygamber'i (s.a.v.) görünce oradan çabucak uzaklaşmak istediler. Resul-i Ekrem (s.a.v.): Biraz yavaş olun. Yanımdaki Safiyye Binti Huyey'dir" dedi. Onlar: Elçisinin uygunsuz bir davranışta bulunmasından Allah Teâlâ'yı tenzih ederiz, Yâ Resulallah! deyince de: "Şeytan insanın vücudunda kan gibi dolaşır, onun sizin kalbinize bir kötülük (veya bir şüphe) atmasından korktum."* buyurdu.

Buhârî, İtikâf, 11, Ahkâm, 21; Müslim, Selam, 23–25.

Hadiste anlatılan olayda Peygamberimiz (s.a.v.) neden açıklama yapma gereği duymuştur? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

man, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, 'Bu apaçık bir iftiradır' deselerdi ya!"[70] Efendimiz (s.a.v.): *"Zandan sakının. Çünkü zan sözün en yalanıdır."*[71] diyerek inananları suizandan uzak durmaları konusunda uyarmıştır.

Suizannın zıddı, "**hüsnüzan**"dır. Hüsnüzan, iyi ve güzel zan, bir kimse veya bir olayın iyiliği hakkında vicdanî kanaat demektir. Hüsnüzan, ahlaki bir erdem olup Müslüman'ın özelliklerinden biridir. Peygamber Efendimiz, mü'minlerin Allah'a (c.c.) ve birbirlerine hüsnüzan göstermeleri gerektiğini beyan etmiştir. *"(Allah hakkında) hüsnüzan beslemek, (onun af ve mağfiretini ummak) güzel bir ibadettir."*[72] Bir kudsî hadiste Allah (c.c.) hakkındaki zan; *"Ben, kulumun bana zannı gibiyim."*[73] diye ifade edilmiştir.

İnsanlar hakkında kötü zanda bulunan Müslüman'a düşen görev Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde yer alan uyarıları dikkate alıp bir an önce bundan kurtulmaktır.

Herhangi bir şeyin veya insanların iç yüzünü, gizli tarafını, kusurunu araştırmak manasına gelen **tecessüs** de suizandan kaynaklanır. Allah Teâlâ, tecessüsü de yasaklamıştır.[74]

BİLGİ KUTUSU

"Namaz Hırsızlığı"

Hırsızlığın bir başka boyutu daha vardır. Bu anlatılanlar hırsızlığın görülen tarafıdır. Peygamber Efendimiz hırsızlığın bir de görünmeyen tarafının olduğunu ve bunun daha fazla tehlikeler içerdiğini anlatmaktadır. Resulullah: *"... Hırsızlığın en kötüsü de namazdan çalmaktır."* buyurdu. Bunun üzerine: *"Ya Resulullah, kişi namazını nasıl çalar?"* diye sordular. Şu cevabı verdi: *"Rükûsunu ve secdelerini tam yapmaz."*

Muvatta, Kasru's-Salât, 72.

2.6. Hırsızlık

Hırsızlık, bir kimsenin kendisine ait olmayan bir malı, parayı ya da eşyayı sahibinin izni ve haberi olmadan almasına denir. Hırsızlık ayet ve hadislerle yasaklanmıştır.

Sosyal medyadan başkalarının özel bilgisine ulaşmak da bir tür hırsızlıktır.

Hırsızlık, sadece başkasına ait bir mal ya da eşyayı izinsiz almaktan ibaret değildir. Devlet imkânlarını kendi çıkarı için kullanmak, alışverişte hile yapmak, su ve elektriği kaçak kullanmak, inşaatta malzemeyi olması gerekenden daha az ve kalitesiz kullanmak da hırsızlıktır. Bütün bunların yanı sıra rüşvet de bir tür hırsızlıktır. Rüşvet, kişinin hakkı olmadığı hâlde çeşitli imkân ve aracıları kullanarak haksız yollardan mala mülke ve makama sahip olmasıdır. Rüşvet, haksız kazanç elde ederek insanlar arasındaki güvenin, itibarın ve sosyal barışın zedelenmesine yol açmaktadır. Hırsızlığın her türü, toplumdaki adalet ve dayanışmayı ortadan kaldırmaktadır.

70. *Nûr suresi, 12. ayet.*
71. *Buhârî, Edeb, 58.*
72. *Ebû Dâvûd, Edeb, 81; bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C II, 407.*
73. *Buhârî, Tevhid, 15; Müslim, Zikr, 2.*
74. *bk. Hucurât suresi, 12. ayet.*

Kur'an-ı Kerim'de: **"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir."**[75] buyurularak mü'minler haksız kazançtan menedilmiştir

İslamla şereflenen atalarımız, "Hırsızlığın büyüğü küçüğü olmaz." diyerek en küçük bir şeyin gizlice alınmasından kamuya ait malların israf edilmesine kadar her türlü haram kazancın hırsızlık olduğuna vurgu yapmışlardır.

Dinî açıdan günah olan hırsızlık hukuki yönden de suç sayılmakta; ahlaki olarak da kınanmaktadır. Hırsızlık, insanın ahlaki seviyesinin ne kadar alçaldığını gösteren bir davranıştır. Bu kötü fiilin işlenmesiyle toplumun düzeni ve huzuru bozulur, insanlar arasında güven duygusu ortadan kalkar. Hırsızlık yapan kimse iki büyük suç ve günah işlemiş olur. Birincisi, toplumun hukuk ve ahlak düzenini bozarak haksız kazanç elde etmek, ikincisi de kul hakkına girmektir.

"..Allah israf edenleri sevmez."
(A'râf suresi, 31. ayet.)

2.7. İsraf

İsraf, gerçek ve meşru olanın dışına çıkmak, herhangi bir işte normal olan sınırı aşmak, aşırıya kaçmak anlamında kullanılmaktadır. İsraf, ihtiyaçtan fazla tüketmek, gereksiz yere harcama yapmak, savurganlık yapmak gibi anlamlara da gelmektedir.

Dinimiz bizden her konuda dengeli olmamızı istemektedir. Bu nedenle başta yeme-içme, giyim-kuşam, araba, ev ve eşya gibi maddi ihtiyaçlar olmak üzere her türlü rızıktan yararlanırken aşırılıktan kaçınmayı emretmektedir.[76] Ayet-i kerimelerde israf, "haddi (sınırı) ve ölçüyü aşmak." anlamında da kullanılmaktadır. Bu aynı zamanda inkârcıların bir özelliğidir.[77] Çünkü onlar Allah'tan (c.c.) gelen, helal ve haram ölçülerini tanımazlar. O ölçüleri işlerine geldiği gibi değiştirmeye kalkışırlar. Davranışlarında normal sınırı gözetmezler ve konulan ölçünün ötesine geçerler, aşırıya giderler.

Ellerindeki malı, serveti, imkânları veya parayı gereksiz yere harcayanlar da bir çeşit sınırı aşanlar, aşırı gidip dengeyi bozanlardır. Allah Teâlâ, her türlü aşırılığı yermektedir. Müsrifleri sevmediğini **"Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz**

HATIRLAYALIM

Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaç listesi yapmak, gereksiz harcamanın önüne geçer, israfı önler.

---

75. Nisâ suresi, 29. ayet.
76. bk. En'âm suresi, 141. ayet.
77. bk. Şu'arâ suresi, 149-152. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

İsrafın Başlıca Sebepleri

Yüce Allah buyuruyor ki:

"... Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez."

A'râf suresi, 31. ayet.

giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez."[78] ayeti ile bildirmiştir.

Savurganlık, israfın diğer adıdır. Allah (c.c.), dünya nimetlerini insanlar ve diğer canlılar için var etmiştir. İnsanın Allah'ın (c.c.) lütfettiği nimetleri kullanması, güzel giyinmesi, güzel yaşaması israf etmemek koşuluyla helaldir. Allah Teâlâ, nimetlerini kullarında görmeyi sever. Bu nedenle Peygamberimiz (s.a.v.): "*Yiyiniz, içiniz, sadaka veriniz ve giyininiz. Ancak kibirlenmeyin ve israf etmeyin. Şüphesiz Allah Teâlâ, nimetinin eserini (görüntüsünü) kulunun üzerinde görmek ister.*"[79] buyurmaktadır. Ancak kişinin nimeti vereni bilip şükretmesi ve onları kullanırken ölçüyü kaçırıp savurgan olmaması gerekir.

İnsana emanet olarak verilen malı saçıp savurmak, gerekli yerlere harcamamak toplumdaki ekonomik dengeyi bozar, insanlar arasındaki kıskançlığı artırır, kin ve düşmanlığa sebep olur. Bu nedenle her türlü haddi (sınırı) aşmak, insanın ve onun içinde yaşadığı toplumun dengesini bozar ve onları huzursuzluğa götürür. İster harcamalarda aşırılık olsun, isterse davranışlarda olsun sonuç aynıdır.

İsraf, hırs, kanaatsizlik ve zillet gibi kötü duygu ve düşüncelerin kaynağıdır. Çünkü israf eden kişi, sürekli daha fazlasını ister. Elindekilere şükretmeyi bilmez, daima şikayet eder durur. Helal rızkını az bulur, gayr-ı meşrû olup olmadığına aldırmadan daha çok kazanıp harcama derdine düşer.

İsraf konusu ele alınırken dikkat etmemiz gereken bir husus da malımızı "ne kadar" değil, "nereye" harcadığımızdır. Çünkü İslam âlimlerine göre, bir insan bütün malını-mülkünü Allah (c.c.) yolunda infak etse de savurganlık yapmış sayılmaz fakat gayr-ı meşrû bir iş için sadece birkaç kuruş bile harcasa "israf" etmiş olur.

İslam, insandan hayatın her alanında dengeli olmasını istemektedir. İslam ümmeti, orta yolu izleyen, dengeli ve hayır yolları üzerinde olan bir ümmettir. Bu ümmetin mal konusundaki tutumu da dengeli ve ölçülü olmalıdır. Kur'an-ı Kerim, işte bu orta yola ve sırat-ı müstakime işaret eder. Hem aşırı harcamayı, hem de cimriliği hoş görmez. Müslümanlara, **"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın."**[80] ayeti ile uyarıda bulunur.

78. *A'râf suresi, 31. ayet.*
79. *Buhârî, Libas, 1; İbn Mâce, Libas, 23.*
80. *İsrâ suresi, 29. ayet.*

İsraf sadece yiyecek-içecek, mal-mülk gibi maddi unsurlarla alâkalı olarak düşünülmemelidir. Giyim kuşamda içinde oturulan evde ve kullanılan eşyalarda olduğu gibi zaman ve sağlık gibi nimetlerde de israf söz konusudur. Bir insanın abdest alırken, suyu gereğinden fazla açması nasıl israfsa, sağlığını tehlikeye atması, zamanını doğru ve verimli kullanmaması da israf kapsamındadır.

İnsan, elindeki nimetin veya elde ettiği fırsatların kendisi için bir sınav aracı olduğunu bilmelidir. Kendisinin çok da önemsemediği nimetlere çok sayıda insanın sahip olamadığını, dünyada milyonlarca insanın açlık, susuzluk ve yoksulluk içinde kıvrandığını unutmamalıdır. Allah Teâlâ'nın emanet olarak verdiği nimetlerde yoksulların hakkı olduğu bilinciyle hareket etmeli, israftan kaçınıp infaka yönelmelidir.

2.8. Zulüm

Sözlükte **zulüm**; baskı, şiddet, eziyet, doğru yoldan sapmak, hakkını vermemek, bir şeyi yerinden başka bir yere koymak gibi anlamlara gelir.

Zulüm kavramı Kur'an öncesi Arap toplumunda insanî ilişkilerde her türlü olumsuz söz, fiil ve davranışı ifade etmekte kullanılmıştır. Kur'an'da bu kavram insanlar arasındaki olumsuz ilişkiyi ifade etmekle birlikte çoğunlukla Allah'a (c.c.) karşı görevlerde inkar ve isyan olan söz, fiil ve davranışları ifade etmektedir.[81]

Kur'an'da zulüm kavramı şirk, küfür, nifak, insanlara yapılan haksız muamele, azap, işkence, insan öldürme gibi ilahî iradeye ters düşen her türlü inanç, söz, fiil ve davranılşar anlamında kullanılmıştır.[82] Kur'an-ı Kerim'de zulüm, en büyüğünden en küçüğüne kadar her türlü günah, isyan ve itaatsizliktir. Allah'a (c.c.) ortak koşmak, ayetleri yalanlamak, içki, kumar, zina vb. davranışlar zulüm olduğu gibi namaz kılmamak, mazeretsiz oruç tutmamak gibi ibadetleri terk etmek, işlenen günahlara tövbe etmemek de zulümdür. Yüce Allah Lokmân suresinde **"... Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür."[83]** buyurarak en büyük zulmün kendisine ortak koşmak olduğunu bildirmiştir.

Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde *"... Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız*

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'da zulüm kavramı 58 surede, 266 ayette 289 defa geçmektedir."

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz Allah onun tövbesini kabul eder..."

Mâide suresi, 39. ayet.

81. *Komisyon, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 717.*
82. *bk. En'âm suresi, 82. ayet; Bakara suresi, 35. ve 254. ayetler; Nisâ suresi, 10. ve 64. ayetler; Nûh suresi, 41. ayet.*
83. *Lokmân suresi, 13. ayet.*

PAYLAŞALIM

İçki, kumar ve uyuşturucunun zararları ile ilgili slogan oluşturalım ve sınıfta paylaşalım.

Zararlı alışkanlıklardan biri de teknoloji bağımlılığıdır.

bırakmaz ve onu hor görmez."[84] buyurarak Müslümanların ne kendilerine ne de bir başkasına zulmetmelerini yasaklamıştır.

3. ZARARLI ALIŞKANLIKLAR

Dinimiz "zarûrât-ı hamse" olarak adlandırılan canın, aklın, neslin, malın ve dinin korunması için birtakım kurallar belirlemiş ve bu ölçülere uyulmasını özellikle istemiştir. Bu nedenle insanın ruh ve beden sağlığına zarar verecek her tür maddenin kullanılmasını, satılmasını ve buna aracılık edilmesini kesinlikle yasaklamıştır.

Her tür alkollü içecek ve uyuşturucu maddeler, insanın birden fazla organına zarar vermektedir. Bunlardan en önemlisi beyin fonksiyonlarından bir çoğunu olumsuz etkilemesidir. İnsanın akli melekesini kullanmasını engelleyen zararlı maddeler, onu gülünç bazen da acınacak durumlara düşürmektedir.

Zararlı maddeleri kullanan insan, bir taraftan kendi eliyle bedenine zarar verir. Diğer taraftan bu alışkanlıkları sebebiyle sosyal ilişkileri de olumsuz etkilenir. İçkinin verdiği zarar, yalnız onu içenle sınırlı kalmaz, çevresinde bulunan herkesi etkisi altına alır. Sarhoşluk sebebiyle akli dengesi bozulan kişi, söz ve davranışlarını kontrol edemez hâle gelir. Dolayısıyla kendisine ve başkalarına olan saygısını yitirir. Cinayet, trafik kazası, yaralama gibi pek çok üzücü olaya sebep olur. Toplum için adeta bir felakete dönüşür.

İçki, uyuşturucu maddelerin yanında bir diğer zararlı alışkanlık da kumar oynamaktır. Kumar, para veya değerli bir eşya karşılığında oynanan bir şans oyunudur. Kumarda amaç, başkasının parasını veya malını alarak kısa yoldan para kazanmaktır. Bu nedenle kumar, alın teri ile elde edilen helal kazancın değerini düşürmekte, kişiyi çalışmamaya, tembelliğe sevk etmektedir. Kumarda kazanmak veya kaybetmek kişiyi hırslandırır. Ya daha çok kazanmak ya da kaybettiklerini almak için tekrar tekrar oynamasına neden olur.

İslam içkiyi haram kılarken diğer birçok hükümde olduğu gibi ikna edici bir metot takip etmiştir. Belirli uyarılardan sonra konuyla ilgili en son nazil olan ayet ile içki ve kumar kesin olarak Kur'an'da yasaklanmıştır. **"Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla, ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?"**[85]

84. *Müslim, Birr, 32.*
85. *Mâide suresi, 90-91. ayetler.*

İçkiyi haram kılan ayetlerden sonra Allah Resulü (s.a.v.) de, *"Allah Teâlâ, şarabı haram kılmıştır. Kim elinde ondan bir şey olduğu halde bu ayet kendisine ulaşırsa onu ne içsin ne de satsın."*[86] buyurmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) başka hadislerinde de içkinin haram olduğu bildirilmektedir: *"Her sarhoşluk veren şey hamrdır (şarap), her hamr da haramdır."*[87] Resulullah (s.a.v.) şarapla ilgili olarak şu on kişiye lânet etti: *"Şarap yapmak için sıkana ve sıktırana, içene ve sakilik yapana, taşıyana ve taşıtana, satana ve satın alana, bağışlayana ve parasını yiyene."*[88]

İnsanın akli dengesini, sinir sistemini bozan, vücudunu tahrip ederek onu ölüme götüren uyuşturucu maddeler vardır. "Bir kere kullanmakla bir şey olmaz." düşüncesiyle kullanılmaya başlanan bu maddeler, bağımlılık yaparak gençleri dönüşü olmayan bir yola sürüklemektedir. Uyuşturucu kullanmak, kişinin kendini bile bile ölüme götürmesi demektir. Bu maddeyi bir kez tecrübe eden kişinin kolaylıkla bu maddeden kurtulması mümkün değildir.

Günümüzde çok yaygın olan zararlı alışkanlıklardan birisi de sigara ve tütün maddeleri içmektir. Vücuda büyük zarar verdiği tespit edilen sigara içmeyi dinimiz yasaklamıştır. Sigara içen kişi sadece kendisine zarar vermemekte aynı zamanda çevresinde bulunan insanların da zarar görmesine sebep olmaktadır. Bu açıdan kul hakkını ihlal etme sonucunu da doğurmaktadır.

Bağımlılık yapan maddelerden korunmak için kişinin öncelikle merak duygusunu bastırıp bunlara yaklaşmaması gerekmemektedir. Birçok insan, zararlı maddeleri, bir defa kullanmak üzere alıp daha sonra bağımlı hâle gelmiştir. Arkadaş hatırı, aile iletişiminin zayıf olması, olumsuz reklam ve filimler, alkol almaya, uyuşturucu kullanmaya ve kumar oynamaya teşvik etmektedir. Bu anlamda arkadaş seçerken özen göstermek ve aile ile paylaşımları arttırmak önemlidir.

PANO YAPALIM

Zararlı maddelerle ilgili gazete ve dergilerden yararlanarak bir pano hazırlayalım.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"İçki bütün kötülüklerin kaynağıdır."

Nesâî, Eşribe, 44.

86. *Müslim, Müsâkât, 67.*
87. *Müslim, Eşribe, 73; Ebû Dâvûd, Eşribe, 5.*
88. *İbn Mâce, Eşribe, 6; Ebû Dâvûd, Eşribe, 2; Tirmizî, Büyû, 58.*

DEĞERLENDİRME SORULARI

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1- Yalan, gıybet ve iftiranın topluma verdiği zararlar nelerdir? Yazınız.

2- Sevdiğini Allah (c.c.) için sevmek ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.

3- Mü'minlerin özellikleri neler olmalıdır? Açıklayınız.

4- "İyi arkadaşla kötü arkadaşın misali, misk taşıyanla körük çeken insanlar gibidir. Misk sahibi ya sana kokusundan verir veya sen ondan satın alırsın. Körük çekene gelince ya elbiseni yakar yahut da sen onun pis kokusunu alırsın." (Buharî, Sayd, 31.) hadis-i şerifinden anlaşılması gereken ana fikir nedir? Yazınız.

5- "Namaz hırsızlığı" ne demektir? Açıklayınız.

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

6- *"Dindarlıkta kendinden üstün olana bakıp ona uymak, dünyalıkta ise kendinden aşağı olana bakıp Allah'ın kendine verdiği üstünlüğe hamd etmek. Böyle yapanları Allah, şükredici ve sabredici olarak yazar. Kim de dindarlıkta kendinden aşağı olana, dünyalıkta ise kendinden üstün olana bakar da elde edemediğine üzülürse, Allah onu şükredici ve sabredici olarak yazmaz." (Tirmizî, Kıyâmet, 58.)*

Yukarıdaki hadis-i şeriften aşağıdakilerden hangisi <u>çıkarılamaz?</u>

A) Sahip olduklarımızla yetinmeyi bilmeliyiz.
B) Kanaatkâr olmalıyız.
C) Bizden daha kötü durumda olanlara bakıp şükretmeliyiz.
D) Allah'ın şükredenleri ve sabredenleri sevdiğini bilmeliyiz.
E) Kazancımızı tamamını infak etmeliyiz.

7- Aşağıdakilerden hangisi "sıdk" kelimesinin <u>zıddıdır?</u>
A) Sehâvet
B) Buhl
C) Kizb
D) Riyâ
E) Gıybet

8- Resulullah'ın (sav), "küçük şirk" diye nitelediği kötü huy aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kibir
B) Gıybet
C) Öfke
D) Riyâ
E) Nemîme

9- "Haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden sabahın Rabbi'ne sığınırım." ayeti hangi surede yer almaktadır?

A) İhlâs
B) Ayete'l-Kürsî
C) Nâs
D) Felâk
E) Fâtiha

10- Aşağıdakilerden hangisi israfın sebeplerinden biri <u>değildir?</u>

A) Sefahata düşmek
B) Bencillik yapmak
C) Riyada bulunmak
D) Tembellik etmek
E) Tasadduk etmek

C **Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanlarına (D), yanlış olanların yanlarına ise (Y) yazınız.**

11- (....) Allah (c.c.) içki gibi kötü bir alışkanlığı birden bire yasaklamıştır.

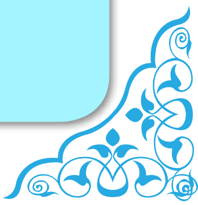
12- (....) Rüşvet almak da bir tür hırsızlıktır.

13- (....) Suizan bir insan hakkında iyi düşünceye sahip olmaktır.

14- (....) Peygamberimizin (s.a.v.) hadisinde bahsettiği yedi günahtan biri de zina iftirasında bulunmaktır.

15- (....) Müslüman'ın vasıflarından birisi de vefalı olmaktır.

16- (....) İsraf, sadece zenginlere mahsustur.

Ç Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

cimrilik - iffet - öfke - adalet - haset - sabır - merhamet - cömertlik-tevazû - hırsızlık - rahmeti - suizan

17- Bir kimse hakkında doğru bilgiye dayanmaksızın yapılan olumsuz değerlendirmelere .... denir.

18- .... bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermek demektir.

19- "İki özellik vardır ki bir mü'minde asla bulunmazlar: .... ve kötü ahlak." (Tirmizî, Birr, 41.)

20- .... alçak gönüllü olmak, büyüklenmemek, aşırı gitmemek, kişinin haddini bilmesi demektir.

21- "... Allah'ın .... her şeyi kuşatmıştır." (A'râf sûresi, 156. ayet.)